

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Kultakanta - unelma maailmanrahasta

Juha Tarkka

Suomen Pankin rahamuseo 8.4.2008

Kultakannassa kulta = raha

Kultakanta historiassa

- ◆ Ensimmäinen globaali rahajärjestelmä
- ◆ Luonnollinen rahajärjestelmä?
- ◆ Kolme kansainvälisen kultakannan kautta
- ◆ ”Belle epoque” 1870-1914: ensimmäinen kultakanta
 - globaali maailmantalous syntyi
- ◆ Sotien välinen aika 1925-1933: toinen kultakanta
 - suuri maailmanpula
- ◆ ”Pax Americana” 1945-1971: Bretton Woods -järjestelmä
 - ensimmäinen kv. sopimuksella perustettu rahajärjestelmä
 - Kansainvälisen Valuuttarahaston perustamissopimus
- ◆ Suomi mukana kaikissa näissä kultakantajärjestelmissä

...jo muinaiset roomalaiset

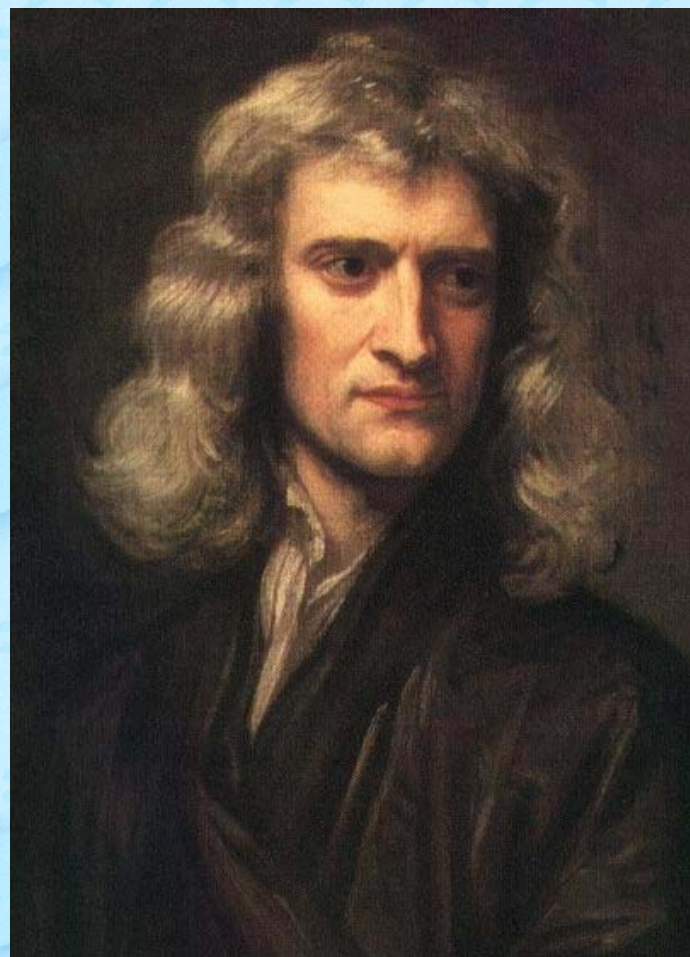
- ◆ jalometallit sopivia vaihdon välineiksi
- ◆ Roomassa rahoja lyötiin
 - kullasta (aureus)
 - hopeasta (denarius)
 - messingistä (sestertius)
- ◆ Keskiajalla hopea tuli vallitsevaksi rahametalliksi, mutta kulta sai roolin kansainvälisen kaupan maksuvälineenä
- ◆ Firenzen ”floriini”
 - fiorino d’oro, noin 3,5 g kultaa
- ◆ Venetsian ”dukaatti”
 - zecchino, noin 3,5 g kultaa
- ◆ dukaatteja lyötiin 1800-luvulle asti useissa maissa

Kultakannan periaatteet

- ◆ Rahayksiköllä virallinen kulta-arvo
 - bruttopaino • pitoisuus = nettopaino
 - esim. 1877 laki: 20 mk raha 6,45 g brutto • 0,90 = 5,806 g netto
 - näin 1 mk = 0,2903 g kultaa
- ◆ Valuuttakurssit määräytyvät nettopainojen suhteena
 - markka 0,2903 g, punta 7,325 g → parikurssi 25,23 mk/£
- ◆ Vapaa kullan rahaksi lyöttämis- ja sulatusoikeus
- ◆ Vapaa kullan maahantuonti- ja maastavienti
- ◆ Keskuspankki lunastaa setelinsä kullalla
- ◆ Keskuspankissa seteleillä kultakate

Isaac Newton ja ”Greshamin laki”

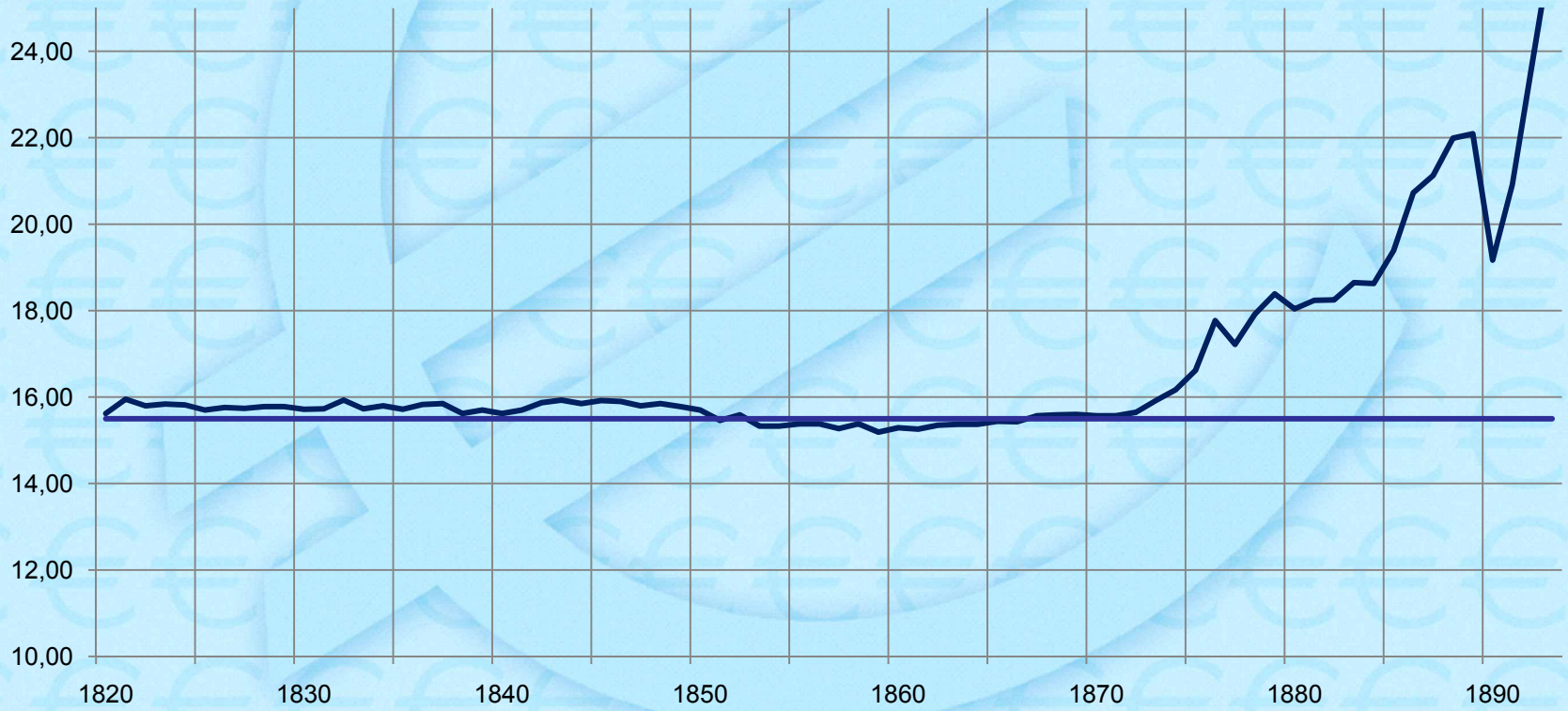
- ◆ ”Greshamin laki”: huono raha syrjäyttää hyvän
- ◆ Jos sekä kulta että hopea virallisia rahametalleja, arvosuhde ratkaisee kumpaa käytetään
- ◆ Englanti käytännössä kultakannalle 1717, kun Isaac Newton rahapajan johtajana korotti virallisen arvosuhteen tasolle 15,3

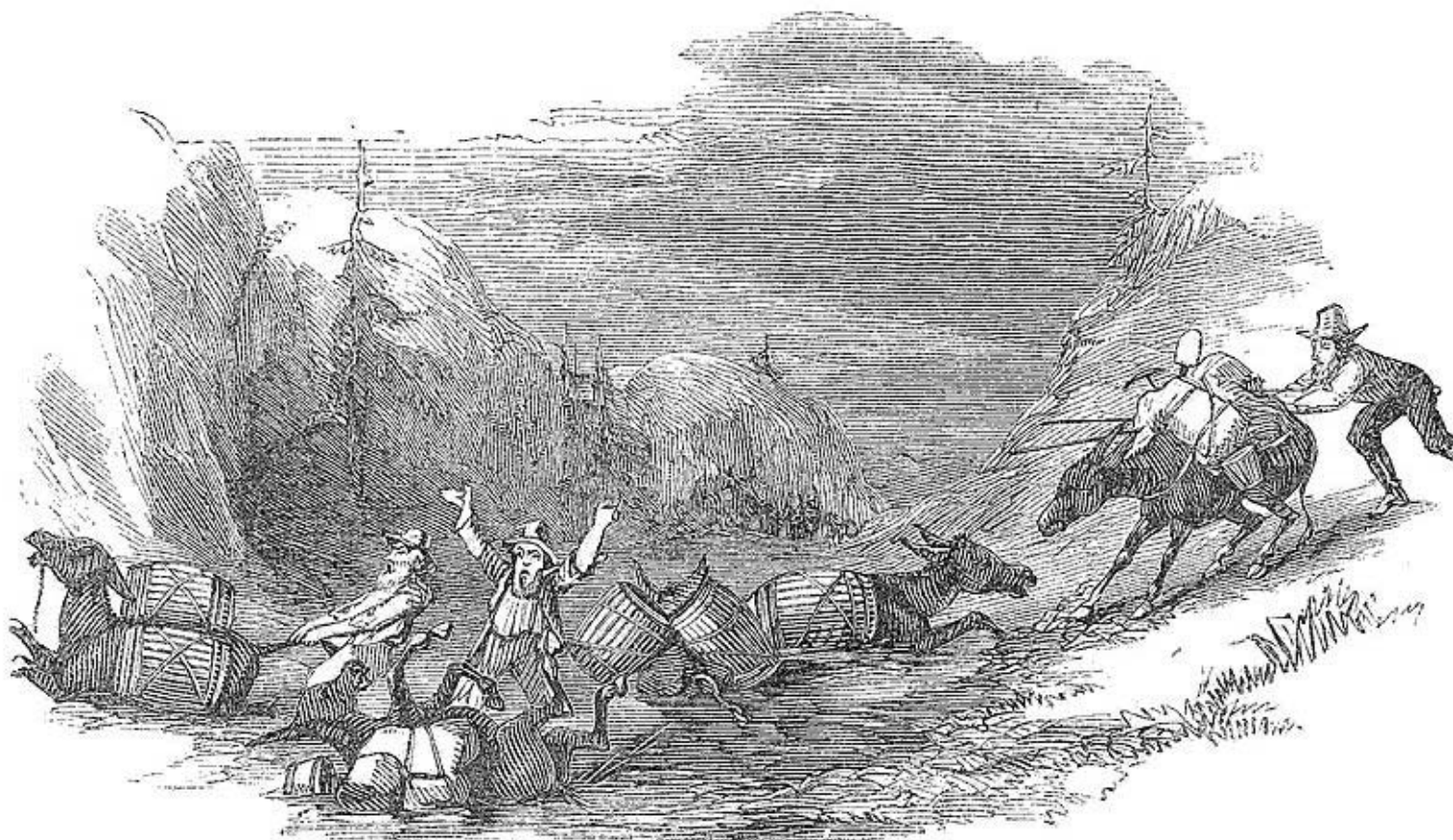
Hopean hinnan lasku

Kullan ja hopean arvosuhde

— arvosuhde markkinoilla — virallinen arvosuhde Ranskassa

Amerikan hopealöydöt 1860-luvulla

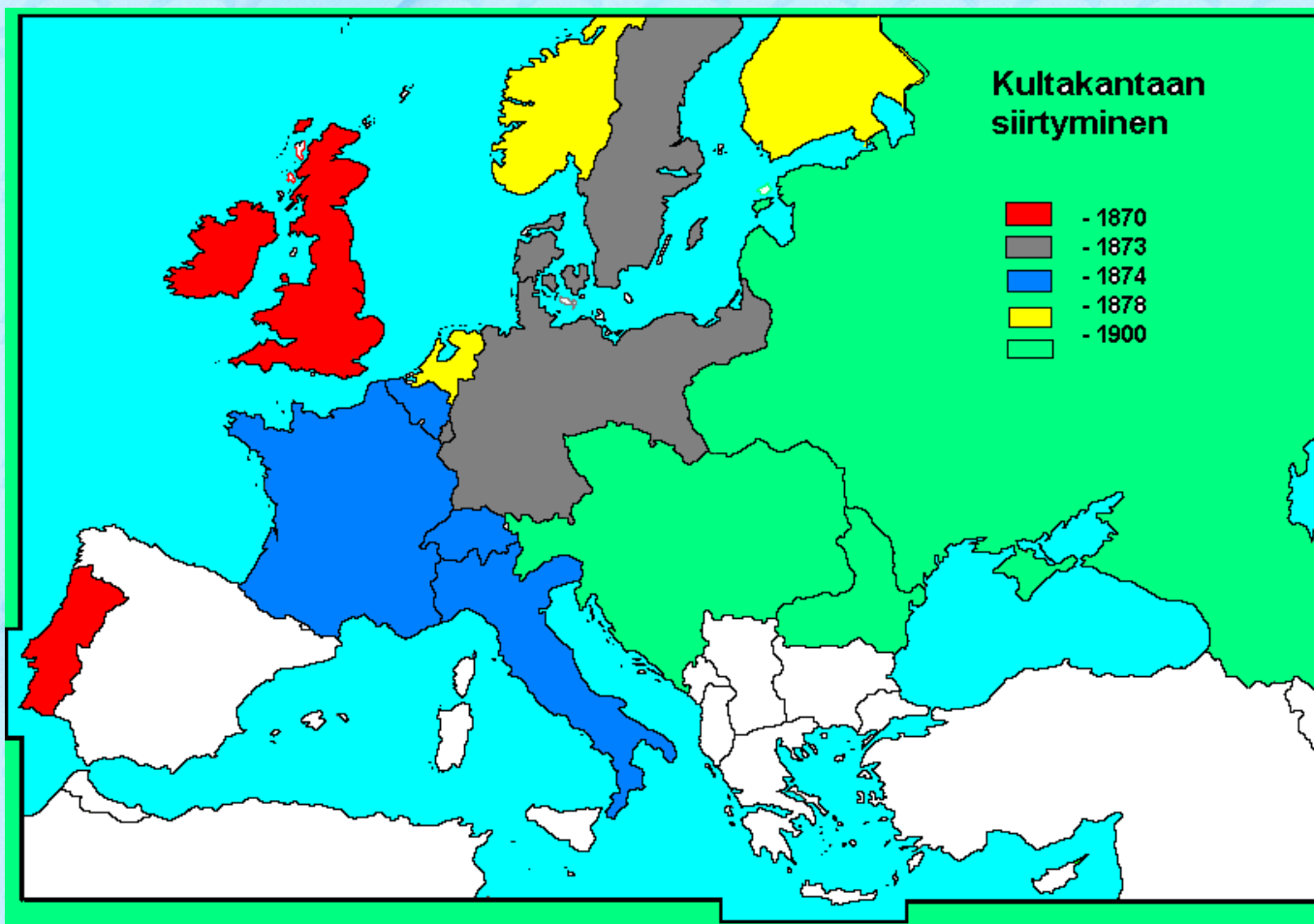

CARAMBO!—CARAJA!—SACRAMENTO!—SANTA MARIA!—DIAVOLO!

Euroopan tie kultakantaan

- ◆ Ranskassa perinteisesti bimetallistinen rahajärjestelmä
 - hopea ja kulta rahametalleina, arvosuhde 15,5
- ◆ Latalainen rahaliitto 1865: yhtenäinen frangialue
 - Ranska, Italia, Belgia, Sveitsi ym.
- ◆ 1870 sodan jälkeen Saksa yhtyi, sai kultavarannon sotakorvauksena, luotiin kultakantainen Saksan markka
- ◆ Skandinavian maat seurasivat Saksaa 1873
- ◆ Hopean hinnan laskiessa latalainen rahaliitto lopetti hopean rahaksi lyönnin 1874 → ”ontuva” kultakanta
- ◆ Suomi kultakantaan 1878, frangijärjestelmä!
- ◆ Muualla Yhdysvallat 1873, Venäjä 1897

Kultakannan leviäminen Euroopassa

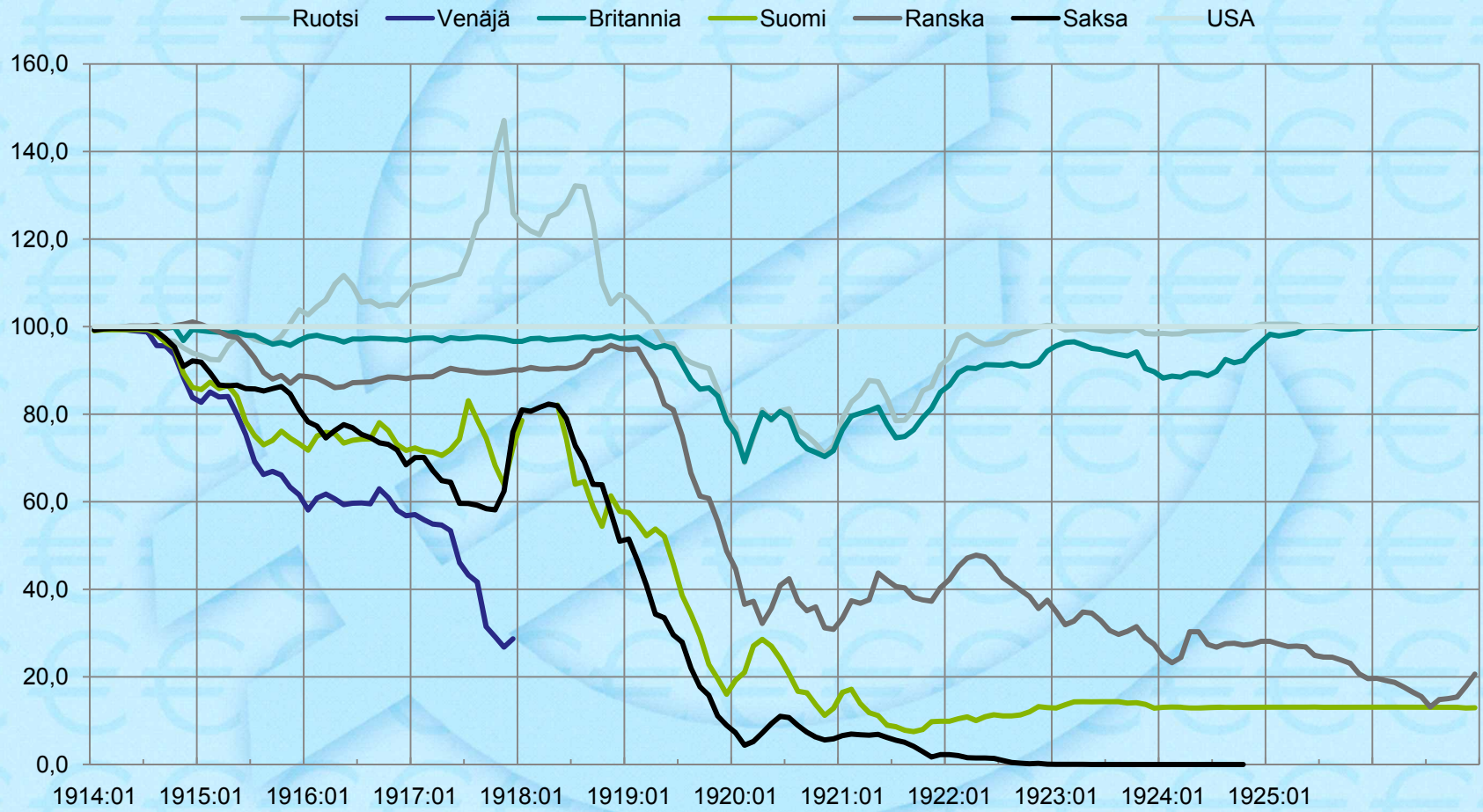

Suomi kultakantaan 1878

- ◆ Suomi hopeakannassa vuodesta 1865
 - rahana markka, mutta myös hopearupla laillinen maksuväline
- ◆ rahakannan muutoksiin vaadittiin keisarin suostumus
- ◆ pankkivaltuuston aloite kultakannasta keväällä 1876
- ◆ kultakantakomitea 1876
 - Puheenjohtajana Robert Montgomery
- ◆ Aleksanteri II hyväksyi uudistuksen huhtikuussa 1877
 - Valtiovarainministeri Reutern keskeinen vaikuttaja
- ◆ uusi rahalaki Suomen valtiopäivillä toukokuussa 1877
- ◆ Suomen markka täsmälleen Ranskan frangin arvoiseksi
- ◆ kultakanta voimaan vuoden 1878 kesällä
 - Suomi lopullisesti irtosi Venäjän rahajärjestelmästä

Maailmansota ja kultakannan sortuminen

Valuuttakurssit suhteessa kultaan, 1914-1926

Vakauttaminen 1920-luvulla

- ◆ maailmansodan jälkeen kultakanta yleinen tavoite
 - vaikeutena useimpien valuuttojen arvon menetys
 - paluu olisi vaatinut deflaatiota → konkurssit, työttömyys?
- ◆ Brysselin konferenssi 1920, Genova 1922
 - heikoimmat valuutat olisi devalvoitava ennen kultaan paluuta
 - kullan tarvetta maailmassa olisi vähennettävä, siksi...
 - ”kultavaluuttakanta”: dollari, punta kullan sijakkeiksi
- ◆ Kriitikkona John Maynard Keynes:
 - ”Tract on monetary reform” (1923)
 - kulta on ”barbaarinen jäännös”
 - rahajärjestelmä ihmisen järkipäiseen hoitoon
- ◆ Maat palasivat kultakantaan 1920-luvun mittaan
 - Ruotsi 1924, Englanti 1925, Suomi 1926, Ranska 1926

1930-luvun maailmanpula

- ◆ ”Kultakannan pelisäännöt”:
 - kultaa menettävän maan korotettava korkojaan
 - houkuttelee sijoituksia, vähentää tuontia
 - kultaa vastaanottavan maan alennettava korkojaan
 - vähentää sijoituksia, lisää tuontia
- ◆ 1930-luvun alussa kulta virtasi USA:n ja Ranskaan
- ◆ Britannia, Saksa ahtaalla, rahamarkkinat kiristyivät
- ◆ Syksyllä 1931 kansainvälinen valuuttakriisi
 - Britannia ja Pohjoismaat (ml. Suomi) irti kultakannasta
- ◆ Saksa valuutansäännöstelyyn 1933
- ◆ USA käytännössä irti kullasta 1933, Ranska 1936...

Bretton Woodsin järjestelmä, viimeinen kultakanta

- ◆ Bretton Woodsin konferenssi USA:ssa kesällä 1944
- ◆ liittoutuneet maat suunnittelivat uutta rahajärjestelmää
- ◆ perustettiin Kansainvälinen valuuttarahasto IMF (1945)
- ◆ dollari sidottiin kultaan, hinta 35 \$ /unssi
- ◆ dollari keskuspankeille kultaan vaihdettavissa
- ◆ muut valuutat kytkettiin dollariin, kiinteät kurssit
- ◆ valuuttakurssien muutokset mahdollisia IMF:n luvalla
- ◆ Suomi allekirjoitti sopimuksen 1948
 - markan parikurssiksi 230 mk/dollari (1951)
 - useita devalvaatioita sen jälkeen

Bretton Woodsin järjestelmä: viimeinen kultakanta

(alla Mount Washington Hotel, Bretton Woods, N.H.)

Bretton Woods-järjestelmän romahdus

- ◆ 1970-luvun alussa USA:n inflaatio kiihtyi ja Vietnamin sota lisäsi liittovaltion alijäämää, epäluottamus levisi
- ◆ ”Paperikulta” SDR luotiin uudeksi reservivaluutaksi
- ◆ 1970 dollarin kultakate laski 55% → 22%
- ◆ 1971 presidentti Nixon irrotti dollarin kullasta
- ◆ Bretton Woodsin järjestelmä lakkasi kokonaan 1973
- ◆ 1976 Jamaikan sopimus: IMF:n jäsenmaat voivat valita omat valuuttakurssijärjestelmänsä, kulta demonetisoitiin
- ◆ Päävaluutat kelluneet tästä lähtien
- ◆ 1977 Suomessa uusi rahalaki: kultaa ei enää mainita

Takaisin kultakantaan?

- ◆ nyt eletty 30 vuotta ilman kultakannan vaikutusta
- ◆ kultakannan hyvät puolet:
 - keskimäärin ei inflaatiota
 - luottamus rahan arvoon, alhaiset korot
- ◆ kultakannan huonot puolet
 - kullan hinnan voimakkaat heilahtelut
 - likviditeettikriisit, vaikea hallita (1930-luvun lama!)
 - kultareservit tuottamatonta pääomaa, tuhlausta
- ◆ vain harvat ekonomistit puoltavat kultakantaa
 - lähinnä eräät liberalistiset poliitikot USA:ssa (mm. Ron Paul)
- ◆ kultakantaan paluu erittäin epätodennäköistä
 - vaatisi suurta globaalia kriisiä